

שם למ. א. גינצבורג, שבצעתו יצא לעיירה הסמוכה וואסילישוק, לשם לימוד בקיבוץ לומדי תורה. שנה עשה כאן ויצא לאחר-מכן לדובנא, בה עסק כשנה בהוראה. מדובנא יצא לברודי ונתקרב לר. ארט, י. ה. שור ושאר המשכילים. כשנתיים ישב בברודי (1839—1840) ועסק בשקידה בספרות החקר וההגות העברית וכן השתלם בגרמנית ושאר לשונות, עתיקות וחדשות. בברודי אף חלה ראשית פירסומו הספרותי (בתירגום לגרמנית ובעזר לום שמו). לבקשת הוריו נאלץ לחזור, ובהרפתקאות מרובות (נאסר על הגבול וישב כמה חדשים בבית-הסוהר בקרמניץ) חזר לזאגריישן דרך וילנה. בוילנה התוודע לאד"ם הכהן ולבנו ומשם יצא לזאגריישן ועסק שם בהוראה. כשנתיים עסק בהוראה ובהפצת השכלה בראסיני, פלך קובנה (1842—1843). כאן נתיידד עם א. מאפו ומאז נמשכה ידידותם במשך כל ימי חייו של א. מ. לבסוף יצא דרך תחנת ביניים בזאגריישן לברלין (1844), ושמע שם באוניברסיטה הרצאותיו של הפילוסוף שלינג ושל אחרים. אף נתקרב לר. ל. צונץ, למיכל זקס ולמרביית חכמי ישראל בימים ההם. בברלין אף חלה תקופת פירסומו המדעי. קשרי-ידידות הדוקים נתרקמו בינו לבין מ. י. כ. לבנון (מיכ"ל) בכואו להתרפא בברלין ואף השפיע עליו השפעה מרובה. ב־1856 לקחו עמו הבארון יוזל גינצבורג לפאריס להורות את בנו ונכדו, וכאן עשה עד סוף ימיו.

מחקריו מקיפים כמה תחומים של ספרות ישראל בימי הביניים וביחוד ההגות הפילוסופית-הדתית ושירת ספרד. פירסם מתוך כתבי-יד עתיקים דברי ספרות וקטעים מרובים. ביחוד הירבה לעסוק ביצירותיו של שלמה אבן גבירול. מאמריו ומחקריו (הכתובים רק עברית) נדפסו בכל כתבי-העת העבריים הקיימים משנות הארבעים עד סוף ימיו. קונטרסיו וכתבי-העת שלו שהוציא הם: "כנפי יונה" (תוספת למכתב העתי היונה. ברלין, תר"ח), "הפליט" (ילקוט כתבי-יד בצירוף הערות מצונץ ומשלו. ברלין, תר"י), "התחיה" (כתב-עת להוצאת כתבי-יד עתיים בצירוף הערות. א—ב. ברלין, תר"י—תר"ז), "היונה" (או "כנסת ישראל. מכתב עתי כולל כל הנוגע לחכמת ישראל". ברלין, תר"א), "קיקיון יונה" (כתב-עת, וקדם לו פרוספקט בשם: "בן יונה". פאריס, תר"ך), "רשימות ספרים כתבי-יד" באוצר הספרים של גינצבורג (פאריס, תרכ"ז), "ר' שלמה בן גבירול וקצת בני דורו" (פאריס, תרכ"ז), "שיר השירים אשר לשלמה בן גבירול" (פאריס, תרכ"ח) ועוד. ערך את הכרך התשיעי של השנתון: "כרם חמד" (ברלין, תרט"ז) וכן חיבר שיר הזדמנות ליום הולדתה של בת פטרונו גינצבורג ("ליום הולדת חיה מתלה גינצבורג". פאריס, תרי"ט).

זקש, שניאור (קיידאן, ליד קובנה, ט בסיון תקע"ה/17.1815 — פאריס, כ"ה בחשוון תרנ"ג/15.11.1892)

בירביבליוגרפיה מש. שורצברג בספר הזכרון לא. ז. פריידוס (ניריווק, תר"ץ). מד—קיט; א. ניר. שניאור זקש (תרפ"ח); י. קלוזנר. היסטוריה של הספרות העברית החדשה מהדורה שניה, ב, 128—147.

בהיותו בן שנה ומחצה נקרא אביו לכהן ברבנות בזאגרישן, הסמוכה לקובנה וכאן גדל וחונן על ברכי התורה ובהיחבא גם עיין בספרות ההשכלה העברית. נשא אשה בגיל צעיר ועבר לפלונגיאן. ב־1836 יצא לוילנה ונתוודע